

УДК 336.77:332.14(477)

JEL Classification: G21, R51

DOI: <https://doi.org/10.64076/eecsr250801.05>

Хом'як М. С.,
докторант кафедри
публічних фінансів,
Державний податковий
університет, м. Ірпінь

РЕГІОНАЛЬНА КРЕДИТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

24 лютого 2022 року повномасштабне вторгнення негайно створило величезний тиск на банківську систему, електронну платіжну систему та валютний ринок. Платіжна система була на межі зупинки внаслідок масової спроби зняття готівки з банкоматів. Національний банк України (НБУ) діяв рішуче, запровадивши Постанову № 18 від 24 лютого 2022 року для стабілізації фінансових ринків та забезпечення роботи банківської системи.

Незважаючи на початковий шок, банківська система залишалася стабільною, стійкою та працездатною, зберігаючи довіру клієнтів та високу операційну ефективність. Негайні дії НБУ (фіксований обмінний курс, валютний контроль, забезпечення ліквідності, гарантії вкладів, регуляторне пом'якшення) були не просто реактивними, а високо стратегічними. Той факт, що фінансова система швидко стабілізувалася та продовжувала працювати, демонструє ефективність цих заходів. 100% гарантія вкладів була особливо важливою для запобігання банківській паніці та підтримки довіри населення, що є першочерговим завданням у воєнний час. Це швидке та ефективне антикризове управління з боку НБУ, що ґрунтується на його довоєнних реформах, запобігло колапсу фінансового сектору, який би серйозно підірвав воєнні зусилля та економіку України. Це підкреслює життєво важливу роль сильного, незалежного центрального банку у національній стійкості під час екстремальних криз. Тимчасове регуляторне пом'якшення демонструє прагматичний підхід, що дозволяє банкам поглинати збитки без негайних каральних заходів, зосереджуючись натомість на довгостроковому відновленні та прозорості [1].

У 2022 році банки були змушені закрити приблизно п'яту частину своїх відділень по всій Україні. Найбільш масові скорочення відділень та звільнення персоналу відбулися в регіонах з активними бойовими діями або високим ризиком, таких як Харківська, Донецька, Київська та Херсонська області, де

попит на банківські послуги був нижчим. Найбільше відділень закрили іноземні та державні банки.

Незважаючи на закриття, банки прагнули забезпечити безперебійну роботу в безпечніших регіонах. Державні банки, зокрема, забезпечували фінансову інклюзію в постраждалих населених пунктах через мобільні відділення. Був ініційований проєкт "POWER BANKING" для створення єдиної мережі відділень системно важливих банків для безперервного надання послуг. Незважаючи на початкові загрози, електронна платіжна система продовжувала безперебійно функціонувати, а обмеження на безготівкові платежі та поповнення банкоматів були зняті [2].

Закономірність закриття відділень, що концентрується в зонах конфлікту, та проактивне розгортання мобільних відділень державними банками виявляють стратегічну адаптацію до регіональних реалій війни. Банки, особливо приватні, природно відходять з високоризикових зон з низьким попитом, щоб захистити активи та персонал. Державні банки, маючи мандат на надання публічних послуг, втрутилися, щоб заповнити цю прогалину, підкреслюючи свою унікальну роль у підтримці фінансового доступу для населення в постраждалих регіонах. Це демонструє чітку географічну стратифікацію банківських операцій. Хоча загальна банківська система залишалася стабільною, доступ до фізичних банківських послуг став вкрай нерівномірним по регіонах, прямо корелюючи з інтенсивністю бойових дій. Ініціатива "POWER BANKING" є свідченням прихильності сектору до колективної стійкості та забезпечення базових фінансових послуг навіть в умовах сильного енергетичного терору, що вказує на перехід до мережевої, стійкої до криз інфраструктури.

Таблиця 1

Регіональний вплив закриття банківських відділень у 2022 році

Показник	Значення/Опис
Загальна кількість закритих відділень	Приблизно 20% від загальної кількості
Найбільш постраждалі регіони	Харківська, Донецька, Київська області, місто Київ, Херсонська область
Адаптаційні заходи	Використання мобільних відділень державними банками; проєкт "POWER BANKING"

Джерело: НБУ [2].

Загалом, попит на кредити значно послабшав по всій країні. Хоча це не зазначено явно за регіонами, залежність від державних програм підтримки, таких як "5-7-9%", свідчить про те, що там, де корпоративне кредитування все ж відбувалося, воно, ймовірно, було зосереджене в регіонах, де

підприємства могли продовжувати працювати та відповідати критеріям цих програм, потенційно в безпечніших районах або тих, що мають критичну інфраструктуру [3]. Важливо зазначити, що дані, які обговорюють кореляцію між військовими втратами та зростанням іпотечної/споживчої заборгованості в регіонах не є безпосередньо застосовними до України. Вони слугують лише застережним прикладом того, як війна може впливати на регіональну динаміку заборгованості, але прямий зв'язок з регіональною кредитною системою України, враховуючи різні економічні та соціальні контексти, є обмеженим.

Враховуючи загальне скорочення ринкового кредитування та зростання схильності банків до ризику, дуже ймовірно, що обмежене нове кредитування, навіть за державними програмами, буде зосереджено в менш ризикових регіонах. Підприємства на територіях, що постраждали від війни або окуповані, зіткнуться з непереборними перешкодами в отриманні кредитів через руйнування застав, операційну невизначеність та проблеми з платоспроможністю позичальників. Це означає збільшення розриву в доступі до кредитів та економічних можливостях між безпечнішими регіонами та тими, що безпосередньо постраждали від війни. Таким чином, "регіональна кредитна система" стає відображенням безпекового ландшафту, де кредити надходять до районів, що сприймаються як більш стабільні, що ще більше посилює регіональні економічні диспропорції. Повоєнні зусилля з відновлення повинні будуть конкретно вирішити питання, як знизити ризики кредитування та відновити довіру до кредитів у найбільш зруйнованих регіонах.

Список використаних джерел

1. Zvonovskiy V. How the Russia-Ukraine Conflict Reshaped Regional Prosperity The Economic Divide of War Academic Policy Paper Series, no. 3, november 2024: November 29, 2024. URL: https://therussiaprogram.org/economic_divide.
2. Banking Sector Review. February 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2025-02_eng.pdf?v=12.
3. Zhalilo Y. The Revival of Bank Crediting in the Wartime Economy of Ukraine. GLOBSEC. URL: <https://www.globsec.org/sites/default/files/2023-02/Policy%20Brief%20-%20THE%20REVIVAL%20OF%20BANK%20CREDITING.pdf>.